

Dit is geheel onjuist. De „verhoogde prikkelbaarheid” is het *gevolg* niet de oorzaak der minderwaardigheid. Deze minderwaardigheid bestaat reeds, zij het latent, vóórdát de neurose zich openbaart: zij is het essentiele van de aangeboren neuropathische constitutie. Bestaat zij soms niet bij de „niet-prikkelbare” zenuwpatiënten? KOOPMAN begaat dezelfde fout van zooveel door verhoogde prikkelbaarheid gelijk te stellen met hypertensie (hypertonie) en hij kan zich blijkbaar niet voorstellen, dat een minderwaardig (hypotonisch) zenuwstelsel den eigenaar prikkelbaarder kan maken dan een gezond zenuwstelsel met een normalen tonus. Het is eigenlijk twijfelachtig of wij van „verhoogde prikkelbaarheid” van het zenuwstelsel bij de neurosen mogen spreken. Het zenuwstelsel is *minderwaardig* en *daarom* reageert het abnormaal en kan het niet aan de gestelde eischen voldoen. Wat zijn volgens KOOPMAN die „prikkelbare” zenuwpatiënten te beklagen, wien hun arts schildklier-praeparaten voorschrijft. Bij hun verhoogde prikkelbaarheid komt dan nog een geneesmiddel dat de prikkelbaarheid nog meer verhoogt! Als KOOPMAN over eenige ervaring op dit terrein beschikte, zou hij er anders over denken.

Over de „allermerkwaardigste” wijsheid betreffende de werking van den sympathicus op de darmmusculatuur kan KOOPMAN nu wel ingelicht zijn (als hij zich ten minste moeite wil getroosten om in de literatuur te zoeken, hetgeen vooral nuttig is, vóórdát men kritiek uitoefent). Reeds in 1857! heeft PFLÜGER hieromtrent iets gezegd!

Wat betreft de eosinophilie ben ik helaas te beknopt geweest. Er zijn echter nog wel klinische gegevens die er voor pleiten, dat de sympathicus en het chromaffine systeem invloed uitoefenen op het bloedbeeld: bij de lymphatische diathese is herhaaldelijk het samengaan van eosinophilie en hypoplasie van het bijniermerg waargenomen. Verder worden bij het myxoedeem en de infantiele hypothyreoidie afwijkingen in het bloedbeeld gevonden (anaemie, vermindering der neutrophile en vermeerdering der eosinophile cellen). Door toediening van schildklier-praeparaten is bij deze toestanden de eosinophilie tot verdwijnen te brengen. Ook bij andere ziekten der bloedklieren (hypophysaire dystrophie, eunuchoidismus, morbus Addisoni), waarbij tevens tekenen van sympathicus-insufficiëntie aanwezig zijn, is eosinophilie geen zeldzaamheid. Ik heb er alleen op willen wijzen, dat er geen gegevens bestaan om de eosinophile te beschouwen als een verschijnsel van vagus-neurose, maar dat er meer redenen bestaan om deze afwijking in verband met den sympathicus te brengen. Mag ik KOOPMAN verzoeken „wat meer papier vol te schrijven” om de stofwisselingsstoornissen bij de vagus-neurosen toe te lichten? Een dergelijke wijze van kritiek uitoefenen brengt ons niet verder. Hij is het met mij eens, dat wij niets weten van den invloed van den vagus op de fermentatieve stofwisselingsprocessen. En desondanks worden de hier aanwezige stofwisselingsstoornissen teruggebracht tot verhoogden vagus-tonus. Hoe rijmt men dit te zamen?

Het ware beter geweest, als KOOPMAN de slapeloze uren, die ik hem bezorgd heb, benut had om gegronde argumenten voor zijn kritiek te verzamelen. „Verhoogde prikkelbaarheid” zal hem parten gespeeld hebben, met het gevolg: minderwaardigheid der kritiek.

Den Haag, 29 Augustus 1920.

H. BOLTEN.

GENEESKUNDIGE VERKLARINGEN VOOR VERZEKERINGS- MAATSCHAPPIJEN.

Het vonnis, in zake de procedure gevoerd door het Ned. Incassobureau voor Artsen, vermeld op bldz. 755 van dit *Tijdschrift*, zal ongetwijfeld door velen met genoegen gelezen zijn. Minder opwekkend is de lezing van een vonnis gewezen door de Arrondissements-Rechtbank te 's-Gravenhage in haar zitting van 24 Juni 1920, gepubliceerd in *Nederl. Jurisprudentie* 1920, bldz. 796.

De uitspraak, afschuwelijk geredigeerd en afschuwelijk in wezen, luidt aldus:

De Rechtbank enz.

Ten aanzien van het recht:

Overwegende, dat tusschen partijen als vaststaand is aan te nemen dat eischeresse's echtgenoot, op wiens leven was gesloten de verzekering, van welke eischeresse in dit geding van gedaagde, als verzekeraarster, de betaling vordert, is overleden aan de bloedvergiftiging, ontstaan bij een verwonding, die zij, toen zij bij een twist tusschen hem en zijn zoon de twistenden wilde scheiden, hem met een mes, waarmede zij brood stond te snijden, toebracht aan den hals; dat wel eischeres bij pleidooi met beroep op een aan haar gegeven verklaring van een geneesheer heeft getracht het verband tusschen die verwonding, de bloedvergiftiging en den dood te ontzenuwen, doch deze poging haar niet meer kan baten, waar zij zelf te voren dat verband bij repleik uitdrukkelijk had gesteld en aangedrongen met een door haar zelve overgelegde geneeskundige verklaring, luidende:

P. A. VOS, chirurg, Rotterdam.

L. S.

B.L. is 22 Januari 1919 overleden ten gevolge van een verwonding aan den hals. 27 Februari 1920 (was geteekend) P. A. VOS.

Overwegende dat naar luid van, het op alle verzekeringen en dus ook hier toepasselijk, art. 276 geene verliezen of schade, door eigen schuld van den verzekerde, zijnde in deze eischeresse, de verzekerde als zijnde degene aan wie de uitkeering bij overlijden was bedongen, veroorzaakt, ten laste van den verzekeraar komen; dat nu het zooals hier blijkbaar is geschied, daadwerkelijk, tusschen beide komen tusschen twee twistenden ten einde die te scheiden, terwijl men zelf een mes in de hand heeft, in hooge mate is gevaarlijk en roekeloos, immers geschiedt met groote kans op verwonding van een of beide twistenden;

dat dus de dood van haar echtgenoot is te beschouwen als rechtstreeksch gevolg van eischeresse's schuld en zij op reeds op dezen grond geen aanspraak kan maken op betaling van het verzekerd bedrag en in hare vordering niet ontvankelijk is, zoodat een onderzoek naar de tusschen partijen betwiste beteekenis van de bepaling der polis, dat het recht op uitkeering vervalt indien de dood werd veroorzaakt of verhaast door opzettelijk toedoen van bij uitkeering belanghebbenden, ten deze als onnoodig vervalt;

Rechtdoende:

Verklaart eischeresse niet-ontvankelijk in hare vordering;

Veroordeelt haar in de kosten van het geding.

Wie bovenstaand staaltje van rechtstaal begrijpt, leert er uit het volgende:

Terwijl een vrouw bezig was brood te snijden, geraken haar man en haar zoon aan het twisten. Zij wilde hen scheiden, de twistenden geraakten dus handgemeen. Dit veroorzaakte bij de vrouw gemoedsbeweging, zeer begrijpelijk bij een vrouw, die haar man en haar zoon ziet vechten. In die gemoedsbeweging vergeet de vrouw bij haar poging tot scheiden het broodmes uit haar hand te leggen. Met dit broodmes verwondt de vrouw haar echtgenoot. Later bleek de wond geïnfecteerd te zijn, bloedvergiftiging trad op en als gevolg daarvan de dood. Er is dus geen sprake van dat: „de dood van haar echtgenoot is te beschouwen als *rechtstreeksch* gevolg van eischeresse's schuld". Noch de infectie, noch de bloedvergiftiging, noch de opgewondenheid waren rechtstreeks aan de vrouw zelf te wijten. Integendeel door de begrijpelijke gemoedsbeweging zou haar juist *geen* schuld toegerekend kunnen worden. In hoeverre de advocaat van eischeresse hierop te weinig licht heeft laten vallen, of dat de rechters dit niet wilden inzien, wordt niet vermeld.

Opmerking verdient, dat, met het oog op de gevoerde verdediging, het uitsluitend en alleen de verklaring van collega P. A. VOS is, waarop de weduwe in het ongelijk gesteld is met veroordeeling in de kosten. Dit staat in het vonnis duidelijk (voor zoover dit woord hier gebruikt mag worden) te lezen.

Ofschoon een warm voorstander van het afgeven van verklaringen betreffende de doodsoorzaak ten behoeve van verzekeringsmaatschappijen, meen ik toch goed te doen de aandacht op de gevoerde procedure te vestigen. Wellicht willen de collega's er rekening mede houden, dat de gedaagde was: *N.V. Nationale Algemeene Levensver-*

zekering Maatschappij te 's-Gravenhage. De ervaring heeft geleerd, dat er voldoende maatschappijen zijn, die minder chicaneus optreden, om ook hier niet te generaliseeren.

Wat het vonnis betreft, werkt het eenigszins ontstemmend te bemerken, hoe een rechtbank ingaat op een chicane, die uiterst antipathiek is.

Duidelijk toch is hier geen sprake van het veroorzaken of verhaasten van den dood door opzet. Volgens dit vonnis behoeft geen uitkeering plaats te hebben, indien de verzekerde den dood vindt bijv. door een val in een kelder en de bevoorrechte (zijn vrouw, zijn kind) het kelderluik verzuimde te sluiten.

Zoo zijn er tal van voorbeelden te bedenken, die aantoonen, hoe iemand sterven kan door de zeer indirecte schuld van een zijner huisgenooten of familieleden, die meestal in geval van verzekering de bevoorrechten zijn. En in al die gevallen zou volgens de Arrond. rechtbank te Rotterdam geen uitkeering behoeven plaats te hebben!

Amsterdam, Augustus 1920.

CH. BLES.

ONZE KENNIS DER WERKELIJKHEID.

Het doet mij genoegen, dat E. MARX en TEN DOESSCHATE eenige bezwaren hebben te berde gebracht tegen den inhoud van mijn artikel. Bij de weerlegging van hun bezwaren word ik nu, de gelegenheid gesteld enkele punten nog nader toe te lichten.

Ik zal maar niet ingaan op de uitlatingen van TEN DOESSCHATE, waarin hij mij eenige dubbelhartigheid ten opzichte van de kennisleer van KANT-HEYMANS schijnt te verwijten. Ik meen, dat mijn meening omtrent die leer in mijn stukje zoo duidelijk naar voren komt, en ik geen enkel oogenblik met mij zelf in tegenspraak ben. TEN DOESSCHATE kan zich, wat mijn eerste bezwaar tegen de kennisleer betreft, niet met mij verbazen over het feit, dat een symbool van de aan causale orde gebonden, werkelijkheid, dat, volgens de gangbare theorie *volkomen inadaequant* is, nog orde en regelmaat blijft vertoonen. Hij meent, dat dit geheel verklaard wordt door het ook door mij aanvaarde, vaste causaalverband tusschen de oorzaak (de realiteiten) en de gevolgen (de phaenomenen).

Gelukkig behoeven wij dit vraagstuk niet enkel theoretisch op te lossen, maart leert de ervaring overtuigend, dat TEN DOESSCHATE ongelijk heeft. Immers: ook voor de voorstellingen van menschen met gebrekkige zintuigen geldt het vaste causaalverband, en toch weten wij, dat aan die voorstellingen (men denke aan personen met cataract, leukoma corneae, ernstige refractie-afwijkingen) orde en regelmaat kunnen ontbreken. Het vaste causaalverband waarborgt dus geenszins orde in de phaenomenale wereld. *Ik moet dan ook mijn bezwaar in zijn vollen omgang handhaven.*

De wijze, waarop TEN DOESSCHATE mijn derde bezwaar tracht te ontzenuwen, heeft mij eenigszins verwonderd. Volgens mij kan de kennisleer niet verklaren, waarom één soort van volkomen onzuivere phaenomenen (die van de personen met goede gewaarwordingen) nuttiger is dan de andere, en hierop antwoordt TEN DOESSCHATE: „die nuttigheid is het gevolg van het vaste causaalverband, van de wettelijkheid!” Maar hoe heb ik het nu? Die wettelijkheid geldt toch voor goede en slechte gewaarwordingen beide, en volgens TEN DOESSCHATE's opvatting zouden dus *alle* stelsels van phaenomenen gelijkelijk nuttig moeten zijn. Het grootte voorrecht, dat personen met normale zintuigen hebben boven anderen, is hem toch zeker niet ontgaan? Hij weet toch, dat de persoon met goede gewaarwordingen kan vertrouwen op de hem ten dienste staande phaenomenen, terwijl de ongelukkigen met gebrekkige zintuigen door de ervaring leeren, dat hun voorstellingen hen op een dwaalspoor brengen? Zijn die personen niet geheel hulpeloos, dan moeten zij zich redden door het corrigeeren van hun voorstellingen, door middel van hun verstand of door andere niet abnormale zintuigelijke gewaarwordingen. TEN DOESSCHATE's oplossing kan dus door mij niet als een oplossing worden beschouwd. Wil men het rechtzinnige inadaequate phaenomenalisme verdedigen tegen mijn adaequate phaenomenalisme (een adaequaat phaenomeen is óók een phaenomeen en een voorstander van het adaequate phaenomenalisme óók een phaenomenalist!), dan is het niet voldoende, dat men zegt, zooals TEN DOESSCHATE